

ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล) โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยา ตำบลบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ย้อนรอยความเป็นมาโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอที่เก่าแก่ เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาแห่งที่ 3 ของจังหวัดพิจิตร เดิมชื่อโรงเรียนประจำ อำเภอบางมูลนาก ตั้งขึ้นราว พ.ศ.2464 โดยตั้งอยู่ ณ ศาลาการเปรียญ (เก่า) ของวัดบางมูลนาก เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 รวม 6 ห้องเรียน มีนักเรียนแรกตั้ง 80 คน มีนายแก้ว อิมวิทยา เป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2466 ย้ายมาทำการสอนที่ห้องแถวในตลาด ต่อมาย้ายไปทำการสอนที่

บ่อนเก่าซึ่งเป็นอาคารของแผนกสุขาภิบาล ห้องแถวเชิงสะพานสุทธิรักษ์สโมสร ที่พักของข้าราชการที่จะไปมาจังหวัดเพชรบูรณ์ และที่ตลาดสดของแผนกสุขาภิบาล บางมูลนากตามลำดับ โดยเปิดสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการต่อเติมสร้างอาคารเรียนหลังใหม่เพิ่มเติม (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนอนุบาลบางมูลนาก) เมื่อพ.ศ. 2476 ด้วยเงินรายได้จากการแสดงละครเงินเรียไร่ เงินบริจาคและเงินงบประมาณ เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-4 ในช่วงแรกของการเปิดสอนระดับมัธยมเปิดรับเฉพาะนักเรียนชาย ในปี พ.ศ. 2494 จึงเปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีนักเรียนสตรีเข้ามาเรียนในระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 นับตั้งแต่ปีการศึกษา 2496

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2497 นายเขียนโพธิ์สุวรรณ นายอำเภอบางมูลนาก ดำริที่จะสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ ณ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน บริเวณที่ตั้งอำเภอเก่า (สถานที่ตั้งโรงเรียนปัจจุบัน) เพราะที่ตั้งเดิมมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถขยายโรงเรียนได้ จึงมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินการโดยมีการเรียไร่ รับบริจาคเงิน เพื่อร่วมกันสร้างโรงเรียน ได้เงินทั้งสิ้น 400,000 บาท ทำการก่อสร้างอาคารเรียนเรือนไม้ 2 ชั้น 12 ห้องเรียน และได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล 1,000,000 บาท สมทบสร้าง จึงได้ต่อเติมอาคารเรียน บ้านพักครู บ้านพักภารโรง และห้องน้ำ เปิดใช้เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2499 เป็นต้นมา

ปัจจุบันโรงเรียนมีพื้นที่ขนาด 32 ไร่ เปิดสอนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีจำนวนนักเรียน 2,132 คน จำนวนห้องเรียน 54 ห้อง มีครูรวมทั้งหมด 96 คน มีวิสัยทัศน์ของทางโรงเรียนคือ “ระบบดี มีคุณธรรม นำความรู้ มุ่งพัฒนาการศึกษาสู่มาตรฐานสากล” ผู้อำนวยการคนปัจจุบันคือ นายมานพ เกตุเมฆ

เส้นทางสู่ศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล)

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอที่เปิดสอนมา

ยาวนานนับ 9 ทศวรรษ โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาให้นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคุณภาพทางด้านวิชาการให้อยู่ในระดับสูง ซึ่งพบว่าผลการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี นักเรียนที่เรียนจบสามารถสอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาสามารถสอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาและสายอาชีพ ได้ในระดับที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม พบว่าในปัจจุบันนักเรียนมีการแสดงออกพฤติกรรมทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมไม่เหมาะสม จากการประชุมหารือร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า นักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมซึ่งนักเรียนได้แสดงออกนั้นมีอยู่หลายประการ เช่น การพูดจาไม่สุภาพ สูบบุหรี่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทะเลาะวิวาท ลอกการบ้าน ทูจริตในการสอบ ไม่ทิ้งขยะลงในถังขยะ ไม่เข้าแถวซื้ออาหาร มาโรงเรียนสาย แต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่มีจิตอาสา ไม่ดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2553 โรงเรียนบางมูลนากฯ ได้รับการหนุนเสริมจากสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ในการดำเนินโครงการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการขยายผล ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการการศึกษา ครู และศิษย์เก่าต่างได้เล็งเห็นว่าปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้น

ที่ทำให้ครูในโรงเรียนเกิดการพูดคุยหารือถึงสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหา ทำให้แนวทางแก้ไขดังกล่าว โดยมีฐานคิดในการแก้ปัญหาคือ “การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ให้นักเรียนมีหลักชีวิตที่มั่นคงในจิตใจ ทั้งตนเอง จิตอาสา ช่วยเหลือสังคม” กำหนดเป้าหมายในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมหลักที่จะเกิดขึ้นกับครูและนักเรียน 3 ประการคือ และจริยธรรมไม่เหมาะสม จากการประชุมหารือร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า นักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมซึ่งนักเรียนได้แสดงออกนั้นมีอยู่หลายประการ เช่น การพูดจาไม่สุภาพ สูบบุหรี่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทะเลาะวิวาท ลอกการบ้าน ทูจริตในการสอบ ไม่ทิ้งขยะลงในถังขยะ ไม่เข้าแถวซื้ออาหาร มาโรงเรียนสาย แต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่มีจิตอาสา ไม่ดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้น

มาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาครู 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อม รวมถึงได้มีการกำหนดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เพื่อให้เกิดการสร้างรูปธรรมของการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การเสริมสร้างระเบียบวินัย การเสริมสร้างความคิด การเสริมสร้างความภาคภูมิใจ การพัฒนาจิตอาสา การส่งเสริมจิตอาสา การพัฒนาโรงเรียนสีเขียว โดยภาพรวมเรียกว่า “ยุทธศาสตร์ 3-6-3”

แผนภาพแสดงบางมูลนากโมเดล

ภาพแสดงกลไกการขับเคลื่อนบางมูลนากโมเดล
กระบวนการสร้างคุณธรรม จริยธรรม บางมูลนากโมเดล

พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู “พัฒนาครู ครูร่วมคิดร่วมทำ น้อมนำความสำเร็จ นึกคณัตถิตตามผล” ตัวชีวิต “ครูต้นแบบ”			พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ตัวชีวิต “นักรเรียนต้นแบบ”			สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม “อัตลักษณ์สภาพแวดล้อมภายในและนอก โรงเรียน โดยมีส่วนร่วมชุมชน”
ความ ซื่อสัตย์	ความ รับผิดชอบ	พอเพียง	ความ ซื่อสัตย์	ความ รับผิดชอบ	ความ รับผิดชอบ	
<ul style="list-style-type: none"> ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากโรงเรียนและนักเรียน ไม่โกหกและมีสัจจะ ไม่สร้างความแตกแยกในหมู่คณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ตรงต่อเวลา แต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียนและทางราชการ จิตอาสา รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ยิ้ม ใหว่ ทัศนคติ 	<ul style="list-style-type: none"> ประหยัด ทรัพยากรของโรงเรียน เสียสละ แบ่งปัน ต่อ นักรเรียนและเพื่อนร่วมงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่พูดคำหยาบ วาจาสุภาพ ห่างไกลยาเสพติด ไม่ทะเลาะวิวาท รักษาวล สงวนตัว ไม่เล่นการพนัน ไม่ลักขโมย ไม่ ทรยศทรักทรพยา 	<ul style="list-style-type: none"> การเดินแถว/ เข้าแถว การวาง รองเท้า กิจกรรม หน้าเสาธง ระเบียบของ โรงเรียน ยิ้ม ใหว่ ทัศนคติ มีสัมมาคารวะ (อ่อนน้อมถ่อม ตบ) ช่วยเหลือ ผู้ปกครอง ตอบแทนผู้มี พระคุณ เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง ขยัน อดทน เอาใจใส่ การเรียน แต่งกาย ถูกระเบียบ 	<ul style="list-style-type: none"> มีน้ำใจ เสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความพอเพียง ประหยัด ประสิทธิภาพ ของโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ภายในโรงเรียนสะอาดเป็น ระเบียบ เรียบร้อยและสวยงาม มีหลังเรียนรู้อีกหลากหลายและพอเพียง มีความร่วมมือกับชุมชนในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
กลไกการดำเนินงาน ครู นักวิชาการ คณะกรรมการการศึกษา เครือข่าย ผู้ปกครองจิตอาสา ทีวีประชา สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)			กลไกการดำเนินงาน นักเรียนปฏิบัติผ่านกระบวนการเรียนการสอนจัดทำ โครงการคุณธรรม การบูรณาการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ งานวินัยนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม			กลไกการดำเนินงาน ครู นักเรียน และเครือข่าย ผู้ปกครองจิตอาสา
กระบวนการ กระบวนการอบรม/ประชุมสัมมนาและการศึกษาคุณงาน กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการกิจกรรมที่ชัดเจน การมีคณัตถิตตามผล และเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีคณัตถิตตามผลร่วมวิจัยปฏิบัติการและให้คำแนะนำปรึกษา และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน			กระบวนการ ใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และใช้ “โครงการคุณธรรม” เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน โดยนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการ สนับสนุนให้ครูสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น บูรณาการในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชีวิตประจำวัน			กระบวนการ ปรับสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและนอกโรงเรียน การมีส่วนร่วม จากหน่วยงานภายนอก เช่น เครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา

ก้าวแรกกระตุ้นคิด กระตุ้นจิต
วิญญาณความเป็นครู : แม่พิมพ์
สร้างคุณธรรม จริยธรรมสู่นักเรียน

การขับเคลื่อนเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ของบางมูลนากโมเดล ให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ นับตั้งแต่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการให้คำปรึกษา รวมทั้งการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนและครู จากรายงานการสังเคราะห์

องค์ความรู้ กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบทางด้านของคุณธรรม จริยธรรม บางมูลนากโมเดล กล่าวได้ว่า ก้าวแรกของการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวคือการกระตุ้นจิตวิญญาณของความเป็นครู “พัฒนาครู ครูร่วมคิดร่วมทำ น้อมนำความสำเร็จ นึกคณัตถิตตามผล” เพื่อให้เกิดครูต้นแบบ โดยการสื่อสารกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนร่วมกันของทุกฝ่าย และพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ คิดเพื่อแก้ไขปัญหา คิดสร้างสรรค์ การสื่อสารเชิงลึกในองค์กร และเปิดโลกทัศน์ เติมเต็ม

ความรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยการศึกษาดูงานตัวอย่างที่ดี เพื่อให้ครูเป็นกลไกสำคัญ ทำหน้าที่เพาะบ่มต้นกล้าเยาวชนคนคุณธรรม จริยธรรม ให้เติบโตองงาม แข็งแรงพร้อมกับภูมิคุ้มกัน ผู้ที่มีบทบาทในการกระตุ้นคิด และกระตุ้นจิตวิญญาณความเป็นครูคือ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้กระบวนการให้คำปรึกษาและการจัด

กระบวนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ จากภายนอกให้ครูของโรงเรียนบางมูลนาก เกิดการเรียนรู้กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบ การร่วมกันสร้างเป้าหมาย อัตลักษณ์ (ตัวชี้วัดความสำเร็จของการ ดำเนินโครงการ) ขั้นตอนวิธีการดำเนินการ ติดตามสรุปรูปแบบเรียน เพื่อพัฒนาปรับปรุง การดำเนินงาน

ด้านกระบวนการในการดำเนิน โครงการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้าน คุณธรรม จริยธรรม ในการสังเคราะห์ครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การลงมือปฏิบัติ การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม 3) การติดตามประเมินผลและการสังเคราะห์องค์ความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

วันที่ 1 เตรียมความพร้อม “ครู และเครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา” โดยใช้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นในการ ดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ครูเป็นต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม และเป็นกลไกในการขับเคลื่อน

โดยเฉพาะการเติมเต็มความรู้โดยใช้ หลักสูตรการเรียนรู้จากศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้แก่ หลักสูตร Managing SR School หลักสูตรผู้นำเยาวชน จิตอาสา หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมความดี

หลักสูตรโครงการคุณธรรม การพัฒนาการเรียนรู้อื่น การสัมมนาเพื่อประเมินตนเองและ สื่อสารเชิงลึก รวมทั้งสร้างพลังร่วม และการพาผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานไป ศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนต้นแบบด้าน คุณธรรม จริยธรรม การสื่อสารเชิงลึก ภายในองค์กร และการเสริมสร้างความ เข้าใจแก่คณะครูและนักเรียนทั้งแบบกลุ่มย่อยและรายบุคคล

กระบวนการเตรียมคน เป็นการ เตรียมความพร้อมของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจะเข้าสู่ขั้นตอนการเตรียมงาน โดยสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดอัตลักษณ์ หรือตัวชี้วัดความสำเร็จ การพัฒนาครู นักเรียน

และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน กำหนดยุทธศาสตร์ และกิจกรรมเพื่อบรรลุ สู่เป้าหมาย เรียกว่า “ยุทธศาสตร์ 3-6-3” (รายละเอียดตามตาราง)

• อัตลักษณ์ครูและผู้บริหาร : ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียนและโรงเรียน ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีจิตอาสา และประหยัดทรัพยากรของโรงเรียน

• อัตลักษณ์ของนักเรียน : ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีจิตอาสา และจิตสำนึกสาธารณะ

• สภาพแวดล้อมโรงเรียน สะอาด ร่มรื่น สวยงาม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

วันที่ 2 ลงมือปฏิบัติการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตามอัตลักษณ์ของนักเรียน คือ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และพอเพียง มีกระบวนการดังต่อไปนี้

• การจัดโครงสร้างการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ระดับผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายกิจการนักเรียน หัวหน้าระดับ ครูประจำชั้น และครูทุกคนในโรงเรียน คณะกรรมการนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา เพื่อเป็นกลไกในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

• การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตาม บางมูลนากโมเดลนั้นมีการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน การศึกษาดูงาน ผู้ปกครองมาเยี่ยมรับนักเรียนเข้าโรงเรียนในตอนเช้า มารับไหว้เด็กนักเรียน “ยิ้ม ใหว่ ทัศนคติ” เป็นการเรียนรู้เรื่องมารยาทไทย การแสดงความอ่อนน้อม อ่อนน้อมถ่อมตน หลังจากนั้นเครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสาจะเดินตรวจความเรียบร้อยภายในโรงเรียน รวมทั้งการ

ประชุมสรุปบทเรียนร่วมกับคณะกรรมการ การศึกษาและทีมงานครูในโรงเรียน เป็นกำลังในการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียน และในครอบครัวเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

• การบูรณาการงานโครงการกับภารกิจหลักและงานประจำ โดยการบูรณาการกับกระบวนการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ การปรับปรุงงานวินัยนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม งานประกันคุณภาพ กิจกรรมพิเศษของโรงเรียน และการพัฒนา

หลักสูตรโครงการคุณธรรม คือ การส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละระดับชั้นมีการจัดทำโครงการคุณธรรม งานวินัยนักเรียน และกิจกรรมจิตอาสา โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ตัวเองอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อ การสืบค้นปัญหา สาเหตุ และหาแนวทางในการแก้ไข ทั้งในรูปปัญหาที่อยากแก้ไข พัฒนาปรับปรุง และความดีที่อยากทำ

โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการจัดทำโครงการคุณธรรมในทุกระดับชั้น อย่างหลากหลายและสร้างสรรค์ เรียนรู้การทำ ความดีอย่างมีความสุข โครงการคุณธรรมของ บางมูลนากโมเดล มีจำนวนมากถึง 108 โครงการ (เฉลี่ย 2 โครงการห้อง) ดังตัวอย่างแยกรายละเอียดดังต่อไปนี้

• โครงการด้านการเสริมสร้างระเบียบวินัย ได้แก่ โครงการไหว้สวยยิ้มใส และโครงการความดีนั้นทำได้ วินัยนั้นมันคง

• โครงการด้านการใส่ใจเสริมสร้างความดี ได้แก่ โครงการร่วมด้วยช่วยกัน ทำความดี โครงการบ้านเด็กดี โครงการวาดมือสื่อใจ และโครงการกระปุกออมบุญ

• โครงการด้านความกตัญญู ได้แก่ โครงการนมารยาทที่ดีศรีภูมิ และโครงการ นว.นี้ดีเพราะมีความกตัญญู

• โครงการด้านความพร้อม มีจริยธรรม ได้แก่ โครงการ Morality ทำดี 6 กิจกรรม

• โครงการด้านการน้อมนำจิตอาสา ได้แก่ โครงการปันรัก ปันน้ำใจ โครงการแบ่งปันรอยยิ้มให้น้อง โครงการ ร้อยด้วยรัก ถักด้วยใจ มอบให้น้อง และโครงการจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์

• โครงการด้านการพัฒนาโรงเรียน
 สืบสาว ได้แก่ โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน
 โครงการ Non-Smoking School และ
 โครงการหลังจิวรัชชีโลก

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการกำกับการทำกิจกรรมของชมรมต่างๆ การจัดการเรียนรู้อายุลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมปฐมเทศน์นักเรียนใหม่ การจัดค่ายเรียนรู้คุณธรรม

• การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและพอเพียง มีความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้คือ หลังจากเข้าแถวเคารพธงชาตินักเรียนจะมีการแบ่งเวรกันทำความสะอาดบริเวณรอบๆ โรงเรียน เก็บขยะ กระจาย นารีลดุมาริไซเคิล และมาทำบุญอินทรีย ชิวภาพ ปุ๋ยที่ได้จะนำไปใช้รดผักที่ปลูกไว้เป็นอาหารกลางวันในโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการจัดระเบียบวินัยในชั้นเรียน เช่น การวางกระเป๋ารองเท้า ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยก่อนเข้าชั้นเรียน และการเดินแถวเพื่อขึ้นชั้นเรียน ทำให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการสร้างความมีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน

• การนิเทศ ติดตาม สรุปรบทเรียน การสร้างขวัญและกำลังใจ เสริมหนุน แก้ว พัฒนาเชื่อมประสานอย่างต่อเนื่องโดยนักวิชาการ

• การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม (บางมูลนากโมเดล) สู่อำเภอ เช่น การเข้าร่วมสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 5 โดยมีผู้นำเสนอกระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม บางมูลนากโมเดล นอกจากนี้ยังมีการผลิตสื่อวีดิทัศน์ดอกไม้บานสื่อสารความดี รวมทั้งเอกสารการจัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างโรงเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้และการขยายผลสู่โรงเรียนใกล้เคียง

ขั้นที่ 3 สรุปรบทเรียน ติดตาม ประเมินผล และสังเคราะห์องค์ความรู้

การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของบางมูลนากโมเดล เป็นการดำเนินงานควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สังเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยทีมนักวิชาการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการดำเนินงานในครั้งนี้จึงมีนักวิชาการทำหน้าที่ในการพัฒนาให้คำปรึกษา การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการดำเนินงาน โดยการนำคณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไปสัมมนา เชิงปฏิบัติการเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าและการสรุปบทเรียนของการดำเนินโครงการร่วมกันวิเคราะห์ SWOT ร่วมกันคิดแก้ไข ปัญหาและวิธีการที่จะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ การนิเทศ กำกับ

และติดตามอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการจัดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล) ออกสู่สาธารณะ อย่างต่อเนื่อง

ตารางแสดงบทบาทของส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนบางมูลนากโมเดล

บทบาทของส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	ปฏิบัติการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม บางมูลนากโมเดล
โรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> งานวิจัยนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียน/นักเรียนแกนนำ สอดคล้องแผนการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน/ชมรม/ค่ายลูกเสือ ครูที่ปรึกษา/ครูอำนวยการ/ส.ค.บ.ส.ค.บ. ผู้บริหาร/ผู้รับผิดชอบโครงการ/ครูทุกคน กรรมการสถานศึกษา/ผู้ปกครอง/ชุมชน การจัดกิจกรรม/การเสริมสร้างกำลังใจ การติดตาม/ประเมิน/แก้ไข/พัฒนา/เชื่อมประสานอย่างต่อเนื่องโดยนักวิชาการ
นักวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> การอบรมพัฒนาศักยภาพครู การอบรมพัฒนาศักยภาพนักเรียน การประชุมสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง การจัดค่ายคุณธรรมเด็กสร้างได้ การจัดกิจกรรมเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อม การสร้างแกนนำ/เครือข่าย/ทีมเวิร์กเพิ่มเติม การพัฒนาการคิดเชิงระบบ การพัฒนาการสื่อสารภายในองค์กร การให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ปัญหา การนิเทศ กำกับ ติดตาม สร้างขวัญ/กำลังใจ
ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)	<ul style="list-style-type: none"> หลักสูตร Managing SR School หลักสูตรผู้นำเยาวชนจิตอาสา หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมศรัทธา หลักสูตรโครงการคุณธรรม การศึกษาดูงาน/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสัมมนาเพื่อประเมินตนเองและสื่อสารเชิงลึก รวมทั้งสร้างพลังร่วม

คุณธรรมและจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ “บางมูลนากโมเดล”

ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ พอเพียง เป็นอัตลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จของการดำเนินโครงการ สร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล) ผลจากการดำเนินโครงการพบว่า ภายหลังการดำเนินโครงการ ทั้งครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับก่อนการดำเนินโครงการดังต่อไปนี้

• เกิดพลังความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินโครงการ ทำให้เกิดความรัก สามัคคีของครู นักเรียน เครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา และเกิดการเรียนรู้ เติบโตความรู้ใหม่ๆ ให้กับครูในโรงเรียน และเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีภายนอก เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการที่ให้คำแนะนำปรึกษา

• เกิดครูต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนทั้งในชั้นเรียนของโรงเรียน และในสังคม ในการดำเนินโครงการ อีกทั้งเป็นแบบอย่างในด้านคุณธรรมของนักเรียนที่ผู้ปกครองซึ่งเป็นกระแสน้ำของนักเรียนว่าครูเข้าสอนตรงเวลา มาทำงานตรงเวลา ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ มีจิตอาสาทำกิจกรรมกับนักเรียน ประหยัดการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เป็นต้น

• นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้ม ไหว้ ทักทาย มีสัมมาคารวะโดยมีอุปสรรคคุณธรรมด้านต่างๆ อาทิ ความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การเข้าแถวหน้าเสาธง การเข้าแถวซื้ออาหาร การเดินแถวเข้าโรงเรียนและกลับบ้าน การเดินแถวขณะเปลี่ยนชั้นเรียน การจัดวางรองเท้าให้เป็นระเบียบ มารยาทและกาลเทศะคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ช่วยพ่อแม่

ผู้ปกครองทำงานบ้าน การทำโครงการคุณธรรม คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกันจากการลอกการบ้านมาเป็นการช่วยเหลือกันให้ความรู้ เพื่อนสอนเพื่อน พี่สอนน้อง ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีกันในหมู่คณะ อันนำไปสู่การเกิดสัมพันธภาพของนักเรียนในโรงเรียนที่ดีขึ้น ปัญหาการทะเลาะวิวาทลดลง นักเรียนมีจิตอาสา/จิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

• สภาพแวดล้อมของโรงเรียนร่มรื่นและน่าอยู่ เกิดจากการมีส่วนร่วมของนักเรียนในด้านต่างๆ อาทิ นักเรียนมีการจัดเวรรักษาความสะอาดห้องเรียน และบริเวณรอบๆ โรงเรียน การเก็บขยะ เก็บใบไม้ไม่นำมาทำปุ๋ยชีวภาพ และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสาในการรักษาความสะอาดบริเวณรอบๆ โรงเรียน

• เกิดพลังความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินโครงการ ทำให้เกิดความรัก สามัคคีของครู นักเรียน เครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา และเกิดการเรียนรู้ เติบโตความรู้ใหม่ๆ ให้กับครูในโรงเรียน และเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีภายนอก เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการที่ให้คำแนะนำปรึกษา

• เกิดครูต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนทั้งในชั้นเรียนของโรงเรียน และในสังคม ในการดำเนินโครงการ อีกทั้งเป็นแบบอย่างในด้านคุณธรรมของนักเรียนที่ผู้ปกครองซึ่งเป็นกระแสน้ำของนักเรียนว่าครูเข้าสอนตรงเวลา มาทำงานตรงเวลา ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ มีจิตอาสาทำกิจกรรมกับนักเรียน ประหยัดการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เป็นต้น

• นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้ม ไหว้ ทักทาย มีสัมมาคารวะโดยมีอุปสรรคคุณธรรมด้านต่างๆ อาทิ ความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การเข้าแถวหน้าเสาธง การเข้าแถวซื้ออาหาร การเดินแถวเข้าโรงเรียนและกลับบ้าน การเดินแถวขณะเปลี่ยนชั้นเรียน การจัดวางรองเท้าให้เป็นระเบียบ มารยาทและกาลเทศะคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ช่วยพ่อแม่

ผู้ปกครองทำงานบ้าน การทำโครงการคุณธรรม คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกันจากการลอกการบ้านมาเป็นการช่วยเหลือกันให้ความรู้ เพื่อนสอนเพื่อน พี่สอนน้อง ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีกันในหมู่คณะ อันนำไปสู่การเกิดสัมพันธภาพของนักเรียนในโรงเรียนที่ดีขึ้น ปัญหาการทะเลาะวิวาทลดลง นักเรียนมีจิตอาสา/จิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

โดยการมีส่วนร่วมในลักษณะการรับฟังความเห็นจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) จากผู้ปฏิบัติสู่ผู้บริหาร และเด็กร่วมคิดร่วมทำ ร่วมนำเสนอ และร่วมรับผิดชอบต่อความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจ โดยมีครูเป็นผู้เสริมหนุน อำนวยความสะดวก และเชื่อมประสาน

• มีการบูรณาการการดำเนินงานของโครงการกับภารกิจหลักของโรงเรียน อาทิ บูรณาการกับกระบวนการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ การทำกิจกรรมชมรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน งานวินัยนักเรียน กิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ โครงการคุณธรรม และงานประกันคุณภาพ

• มีผู้นำและครูที่ดีทั้งในด้านการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเสียสละและการมีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยแท้ การพัฒนาปรับปรุงตนเองและวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง

• มีระบบการนิเทศกำกับ และติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่นักเรียนส่วนมากก็มีทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาที่ดี กล่าวคือ มีความมุ่งมั่นมานะพยายามที่จะร่วมเป็นพันธมิตรกับคุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมทำกิจกรรมและนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรหนุนเสริมความรู้ เปิดโลกทัศน์ ประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับครูและนักเรียน และงบประมาณในการเอื้ออำนวยความสะดวก

• มีการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือให้เกิดการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนการสร้างโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล)

• พลังความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครองนักเรียน สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ